

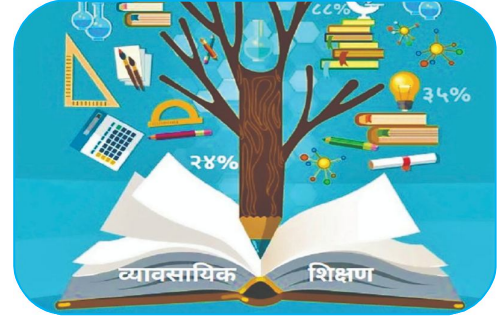


व्यवसाय शिक्षणातील समस्यांचा अभ्यास

सारंग दशरथ पाटील

1. प्रस्तावना

आजच्या जागतिकीकरणाच्या युगात शिक्षणाबरोबरच कौशल्याधारित शिक्षणाला (Vocational Education) विशेष महत्त्व प्राप्त झाले आहे. विद्यार्थ्यांना रोजगारक्षम बनवण्यासाठी व्यवसाय शिक्षण अत्यंत आवश्यक आहे. मात्र, हे शिक्षण देताना विविध प्रकारच्या समस्या व अडचणींचा सामना करावा लागतो. प्रस्तुत संशोधन पेपरमध्ये या समस्यांचा सखोल अभ्यास करण्यात आलेला आहे.



2. संशोधनाचे उद्दिष्टे

1. विद्यार्थ्यांना व्यवसाय शिक्षण देताना येणाऱ्या अडचणींचा अभ्यास करणे.
2. शिक्षकांच्या दृष्टीने येणाऱ्या समस्यांचा शोध घेणे.
3. शाळा/महाविद्यालयीन पायाभूत सुविधांची भूमिका तपासणे.
4. व्यवसाय शिक्षण अधिक प्रभावी करण्यासाठी उपाय सुचवणे.

3. संशोधन गृहितके

1. व्यवसाय शिक्षणासाठी आवश्यक साधनसामग्री अपुरी आहे.
2. शिक्षकांना आवश्यक प्रशिक्षणाचा अभाव आहे.
3. विद्यार्थ्यांमध्ये व्यवसाय शिक्षणाबद्दल कमी जागरूकता आहे.

4. संशोधन पद्धती

- संशोधन प्रकार: वर्णनात्मक (Descriptive Research)
- नमुना: 100 शिक्षक व 200 विद्यार्थी
- साधने: प्रश्नावली, मुलाखत, निरीक्षण
- डेटा विश्लेषण: टक्केवारी, तक्ते व आलेख

5. व्यवसाय शिक्षणातील प्रमुख समस्या

5.1 पायाभूत सुविधांचा अभाव

- प्रयोगशाळा, कार्यशाळा, उपकरणांची कमतरता

- आधुनिक तंत्रज्ञानाचा अभाव

5.2 प्रशिक्षित शिक्षकांचा अभाव

- शिक्षकांना तांत्रिक कौशल्याचे प्रशिक्षण नसणे
- नवीन अभ्यासक्रमाची अपुरी माहिती

5.3 विद्यार्थ्यांची उदासीनता

- व्यवसाय शिक्षणाबद्दल कमी आकर्षण
- पारंपरिक शिक्षणाला जास्त महत्त्व

5.4 अभ्यासक्रमातील त्रुटी

- अभ्यासक्रम कालबाह्य असणे
- उद्योगक्षेत्राशी समन्वयाचा अभाव

5.5 पालकांची मानसिकता

- व्यवसाय शिक्षणाला कमी दर्जाचे समजणे
- शैक्षणिक पदवीला अधिक प्राधान्य

5.6 आर्थिक अडचणी

- आवश्यक साधनसामग्रीसाठी निधीचा अभाव
- प्रशिक्षणासाठी खर्चिक प्रक्रिया

6. डेटा विश्लेषण (उदाहरण)

समस्या	हो (%)	नाही (%)
साधनसामग्री अपुरी	78%	22%
शिक्षक प्रशिक्षण अभाव	72%	28%
विद्यार्थ्यांची उदासीनता	65%	35%

7. निष्कर्ष

या संशोधनातून असे दिसून येते की व्यवसाय शिक्षण देताना पायाभूत सुविधा, प्रशिक्षित शिक्षक, विद्यार्थ्यांची मानसिकता आणि आर्थिक अडचणी या प्रमुख समस्या आहेत. या समस्यांमुळे व्यवसाय शिक्षणाचा दर्जा व प्रभाव कमी होतो.

8. शिफारसी

1. शाळांमध्ये आधुनिक प्रयोगशाळा व उपकरणे उपलब्ध करणे.
2. शिक्षकांना नियमित प्रशिक्षण देणे.
3. विद्यार्थ्यांमध्ये जागरूकता निर्माण करणे.
4. उद्योगक्षेत्राशी समन्वय वाढवणे.
5. शासनाने आर्थिक सहाय्य वाढवणे.

9. उपसंहार

व्यवसाय शिक्षण हे विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी आवश्यक आहे. त्यामुळे या क्षेत्रातील अडचणी दूर करून अधिक प्रभावी शिक्षण प्रणाली विकसित करणे गरजेचे आहे.

संदर्भसूची

- ❖ NCERT Reports on Vocational Education
- ❖ NEP 2020 Policy Document
- ❖ Government of Maharashtra Education Reports
- ❖ Various Educational Research Journals